

Blaž Otrin

mag., višji arhivist, Nadškofijski arhiv Ljubljana
Krekov trg 1, 1000 Ljubljana
e-naslov: blaz.otrin@rkc.si

PRIZADEVANJE ŠKOFA AVGUŠTINA GRUBERJA ZA TOPOGRAFSKI IN ZGODOVINSKI ORIS ŽUPNIJ LJUBLJANSKE ŠKOFIJE

Škof Avguštin Janez Jožef Gruber je ljubljansko škofijo vodil v letih 1816–1823. Potem ko je 6. novembra 1816 prispel v Ljubljano in prevzel vodenje škofije, se je Gruber, ki je pred tem večino časa deloval in živel na Dunaju, hitro vživel v življenje podeljene mu škofije, vzljubil deželo in njene ljudi, se naučil slovenskega jezika ter si prizadeval za vsestranski razvoj škofije in dežele. Njegovo škofovanje lahko označimo kot posrečen preplet katoliškega razsvetljenstva, jožefinizma in duhovne usmerjenosti Hofbauerjevega tipa.¹

V tem sestavku bomo ob strani pustili njegova prizadevanja na področju uprave škofije, duhovnosti, šolstva, sociale, bančništva ... in se osredotočili le na en ozek, a zanimiv izsek njegovega delovanja, na njegovo prizadevanje za topografski in zgodovinski opis župnij ljubljanske škofije. Znano je, da so kranjski deželni stanovi 5. oktobra 1821 po predavanju Gruberja sprejeli sklep o ustanovitvi Muzeja kranjskih stanov (Krainisch Ständisches Museum),² nepoznan pa je njegov načrt iz istega leta, da bi postopoma zbral podatke za vse dušnopastirske postojanke ljubljanske škofije, na podlagi katerega je med leti 1821 in 1823 nastala serija opisov posameznih župnij, vikariatov in lokalij. Njegov načrt se (žal) ni uresničil do konca oz. je bil le delno izvršen, saj je bil leta 1823 imenovan za knezonadškofa v Salzburgu, kamor je iz Ljubljane odšel v prvih dneh leta 1824.

Ohranjenih je štiriinsedemdeset opisov, ki so po svojem obsegu in kakovosti sicer zelo raznoliki, obsegajo od ene pa do sedemnajst rokopisnih strani, a

¹ Prim. France M. Dolinar, *Ljubljanski škofje*, Ljubljana 2007, str. 268 (dalje: Dolinar, *Ljubljanski škofje*).

² Prim. Karl Deschmann, *Führer durch das Krainische Landes-Museum Rudolfinum in Laibach*, Ljubljana 1888, str. 1.

številni izmed njih vsebujejo dragocene zgodovinske podatke in so pomemben duhovni odtis svojega časa.

Gruberjeve vizitacije 1821–1823 in topografsko-zgodovinski opisi

Gruber je leta 1817 pričel z vizitacijo dušnopastirskih postojank svoje škofije in se tako spoznal s stanjem na terenu, podrobna poročila o tem je leta 1818 in 1820 poslal cesarju Francu I.³

Štiri leta potem, ko se je Gruber v prvem krogu preko vizitacij že seznanil s celotnim področjem škofije, je 4. maja 1821 škofijski ordinariat dekanom dekanij Kranj - Šmartin, Metlika, Poljane nad Škofjo Loko, Krško in Novo mesto napovedal nove kanonične vizitacije. Dopis je sporočal, da bo škof po prazniku sv. Rešnjega telesa opravil kanonično vizitacijo in birmanje v njihovih dekanijah. Datumov vizitacij še niso sporočili, je pa ordinariat dekanom naročil, naj župnike obvestijo, da pripravijo ustrezne sedemletnike na prejem sv. birmе.

Ob tem so zapisali, da si škof želi postopno priti tudi do popolnega topografskega in zgodovinskega opisa škofije, ki bi bistveno pripomogel k zgodovini dežele in bil v slavo škofiji. Zato so pozvali kler, naj ob vizitaciji vsak dušni pastir za svojo postojanko odda podatke, kolikor so mu poznani, ter naj pri tem črpa iz župnijskih spisov in iz verodostojnega izročila. Nato so za lažje pisanje navedli tri obširne točke, po katerih naj se ravnajo:

1) Kraj, temperatura, rodovitnost tal, starost in ime kraja: število hiš in prebivalcev, njihova glavna gospodarska panoga, odličnost njihovega značaja. Ali je reformacija tam pustila sledi? Kdaj se je dosegla vrnitev h katoliški veri? Ali obstoji kakšen ubožni zavod? Ali je kakšen gosposki grad s sklicevanjem na njegovo starost in znamenitosti?

2) Župnija in župnijska cerkev. Sledovi obstoja iz najstarejših listin. Kateri škofiji je prej pripadala? Kakovost cerkve in njena lega, patrocinij in patronat. Ali je v fari in cerkvi kdaj gorelo, je trpela protestantizem, turške vpade ali kaj podobnega? Ali so v cerkvi in župniji prisotne antikvitete, pomembne listine in predvsem avtentične relikvije? Koliko daleč segajo najstarejši protokoli? Vrstni red gospodov župnikov, kolikor daleč dopuščajo podatki, in opazke o njihovih najodličnejših zaslugah. Ali so prisotne grobnice, pomembne za zgodovino, napisi in podobno? Podružnične vasi in podružnične cerkve in kaj znamenitega prihaja od tam?

3) Šola. Od kdaj? Ali so sledovi kakšne šole iz starih časov? Njeno stanje.

Ob koncu dopisa so dodali še, da bo ordinariat hvaležen za vsako ustrežljivo prizadevanje, ki bo oddalo material za zgodovino cerkve in dežele.⁴ 14.

³ Prim. Dolinar, *Ljubljanski škofje*, str. 266.

⁴ Nadškofijski arhiv Ljubljana (NSAL) 4, šk. 101, f. 28/38, št. 580, 4. 5. 1821.

junija 1821 je ordinariat dekanom poslal dopis o točnih datumih vizitacije in birme v tistem letu.

Gruber je vizitacije in birmanja v letu 1821 v omenjenih petih dekanijah opravil v slabih dveh mesecih od 7. julija do prvih dni v septembru. Najprej je odšel v dekanijo Novo mesto, vmes je obdelal še dekanijo Metlika, nato je sledila dekanija Krško, poleg pa je vizitiral še župnijo Radeče, ki je sicer spadala pod dekanijo Šmartno pri Litiji.⁵ V začetku avgusta je sledila dekanija Poljane nad Škofjo Loko in nazadnje dekanija Kranj – Šmartin, kjer je delo zaključil v začetku septembra.⁶ V omenjenih dekanijah je bilo devetinpetdeset dušnopastirskih postojank,⁷ in od njih je ohranjenih petintrideset topografskih in zgodovinskih opisov, kar pomeni dobra polovica. V dekaniji Poljane nad Škofjo Loko manjkata le dva opisa (Lučine in Javorje nad Škofjo Loko), za dekanijo Metlika je ohranjen le en opis (Črnomelj) in še ta obsega le seznam duhovnikov in opis vasi. Dekan dekanije Krško, župnik v Leskovcu pri Krškem Ignac Hochenwart, je napisal kar trideset strani dolg opis, v katerem pa je popisal kar štiri dušnopastirske postojanke: župniji Leskovec pri Krškem in Sv. Duh - Veliki Trn ter vikariata Krško in Cerklje ob Krki. Zanimivo je tudi, da je župnik v Preski Matevž Magušar svoj opis oddal naknadno, v mesecu novembru 1821.

Naslednje leto je ordinariat 22. aprila 1822 dekanom v Vačah, Šmartnem pri Litiji, Ribnici in Kočevju naznanil, da bosta birma in vizitacija tisto leto v njihovi dekaniji, točne datume pa so jim sporočili 5. avgusta.⁸ Škof je konec avgusta in v začetku septembra obiskal dekaniji Ribnica in Kočevje, nato pa do konca septembra še dekanijo Šmartno pri Litiji in Vače. Za dekaniji Kočevje in Vače so ohranjeni le po trije opisi za vsako dekanijo, za dekanijo Ribnica pa od enajstih postojank manjka le lokalija Rob.

V letu 1823 je Gruber, že potem, ko ga je cesar imenoval za knezonadškofa v Salzburgu, opravil še zadnje vizitacije. 15. julija je ordinariat dekanom na Vrhniki, v Cerknici in Idriji sporočil točne datume obiska škofa.⁹ Vizitacije in birme je škof opravil konec julija in v začetku avgusta. V dekaniji Idrija je verjetno obiskal le štiri župnije oz. lokalije (Idrija, Spodnja Idrija, Vojsko in Gore), saj je v letu 1822 prišlo do precejšnjih sprememb obsega dekanij¹⁰ in je dekanija Idrija v letu 1823 vsebovala še tri župnije in lokalije (Vrh - sv. Trije Kralji, Žiri in Zavratac), ki so pred tem spadali pod dekanijo Poljane nad Škofjo Loko, ki jo je škof vizitiral že leta 1821. Dekanija Idrija v obsegu iz leta 1823 je tudi edina

⁵ NŠAL 4, š.k. 101, f. 28/38, št. 702, 14. 6. 1821; protokol škofijske pisarne 1819–22, 14. 6. 1821, št. 702. Navedeni so le datumi dekanije Novo mesto, Krško in Metlika.

⁶ Razpored lahko rekonstruiramo iz datumov, ki so na koncu popisov posameznih dušnopastirskih postojank.

⁷ Prim. *Lokal und Personal-Stand, der Diözes von Laibach*, Ljubljana, 1821.

⁸ NŠAL 4, protokol škofijske pisarne 1819–22, 22. 4. 1822, št. 441, 5. 8. 1822, št. 761.

⁹ NŠAL 4, protokol škofijske pisarne 1823–25, 15. 7. 1823, št. 726.

¹⁰ Prim. *Lokal und Personal-Stand, der Diözes von Laibach*, Ljubljana, 1821–1823.

dekanija, za katero so ohranjeni vsi opisi, trije iz leta 1821 in štirje iz leta 1823. Za dekanijo Vrhnika imamo na voljo devet opisov od štirinajstih postojank, medtem ko sta za Cerknico ohranjena zgolj dva opisa.

V treh letih je škof Gruber vizitiral dvanajst od skupno devetnajst dekanij, kolikor jih je imela takrat ljubljanska škofija, od skupno 250 dušnopastirskih postojank¹¹ pa se je ohranilo štiriinšedeset opisov. Vsi razen dveh so napisani v nemškem jeziku, le celotni opis vikariata Dobovec in polovica opisa župnije Stara Loka sta zapisana v latinščini. Dva opisa, Vavta vas in Sodražica, vsebujeta tudi zemljevida.

Opise so duhovniki škofu predali ob vizitaciji, tako da dokumenti niso bili prepognjeni ali kakorkoli označeni z naslovom naslovnika. Ko je Gruber zapustil ljubljansko škofijo, njegov naslednik Anton Alojzij Wolf ni nadaljeval tega projekta po njegovem načrtu. Wolf je izbral drugačen način in je svoje vizitacije od leta 1825 do 1858 zapisoval v posebno knjigo, ki je tudi pomemben zgodovinski vir.

Topografski in zgodovinski opisi župnij so se po odhodu Gruberja kot celota hranili nekje v arhivu škofije, verjetno med vizitacijami. Ko je Anton Koblar, ki je urejal škofijski arhiv v letih 1879–1884, iz spisovnega gradiva izločil spise, ki so zadevali župnije, in jih uvrstil v samostojno zbirko, ki jo danes poznamo pod imenom Škofijski arhiv Ljubljana – župnije (NŠAL 10),¹² je vanjo uvrstil tudi omenjene opise, čeprav niso bili del škofijske pisarne. To je razvidno iz tega, da opisi nimajo nikakršnih pisarniških evidenc ali signatur, ampak imajo s svinčnikom zgolj dopisane letnice izdelave opisa. Trije izmed teh opisov (Stari trg pri Ložu, Raka in Planina pri Rakeku) so bili najdeni celo v osebni zapuščini duhovnika Franca Pokorna v NŠAL.¹³ Pokoren, ki je bil dolgo časa tudi škofijski arhivar, se je intenzivno ukvarjal z zgodovino župnij ljubljanske škofije, svoje podatke pa je črpal tudi iz teh opisov. Omenjeni trije opisi so bili ob najdbi izločeni iz njegove zapuščine in uvrščeni v NŠAL 10, Stari trg pri Ložu (leto 1823), Planina pri Rakeku (leto 1823) in Raka (1821). Vsi evidentirani opisi se danes nahajajo v fondu NŠAL 10, pod gesli posameznih župnij v letu, ko so bili dokončani.

Iz ohranjenih opisov in ostalih sočasnih spisov težko sklepamo, zakaj ni opisov vseh župnij, ki jih je škof vizitiral. Razumljivo je, da manjkajo opisi nekaterih manjših dušnopastirskih postojank, ker so bile brez stalnega duhovnika ali je tam bival ostarel ali bolan duhovnik (Sv. Planina, Javorje nad Škofjo Loko, Podgrad) oz. če se je duhovnik ravno zamenjal ali je potekal proces menjave (Lučine, Štanga). Bolj nenavadno je, da manjkajo nekatere velike župnije oz.

¹¹ Prim. *Lokal und Personal-Stand, der Diözes von Laibach*, Ljubljana, 1822.

¹² Prim. France M. Dolinar, Nadškofijski arhivi v Ljubljani od Tomaža Hrena do Maksa Miklavčiča, v: *Arhivi 11* (1988), št. 1–2, str. 39.

¹³ NŠAL 572, sk. 383, Poročila dekanij o nastanku župnij 1821–1831.

celo sedeži dekanij (Metlika, Novo mesto, Cerknica, Vače). Možno je, da nekateri dekani preprosto niso opravili svojega dela tako, kot se je od njih pričakovalo, v nekaterih primerih pa skoraj gotovo Gruber ni obiskal vseh delov dekanij. Glede na obseg časa, ki ga je imel škof na voljo za vizitacije, to lahko z veliko verjetnostjo trdimo vsaj za dekanijo Kočevje leta 1822, ki je imela kar devetnajst dušnopastirskih postaj na zelo razgibanem in obširnem območju. Glede na to, da so se nekateri opisi našli tudi v Pokornovi zapuščini in da so se včasih arhivalije posojale tudi na dom, je povsem možno, da so se v času preureditev nekatere izmed njih tudi založile oz. izgubile.

Duhovniki so imeli od najave vizitacije za izdelavo opisa dva do štiri mesece časa in nekateri izmed njih so to nalogo vzeli zelo resno, se zelo potrudili, spet drugi so z oddajo svojih del le formalno izpolnili svojo dolžnost. Opisi, ki obsegajo eno do dve strani, so precej skopi in v glavnem predstavljajo le kratke odgovore na zastavljena vprašanja v smislu naštevanj: katere vasi so v župniji, koliko ljudi živi v njih, katere cerkve so v župniji, kateri duhovniki so tu službovali ...

Opisi, ki so obsežnejši, prinašajo več vsebine in nekateri izmed njih so prave zgodovinske kronike, kot npr. Leskovec pri Krškem ali Stara Loka, ki je najobsežnejša med vsemi in obsega sedemnajst rokopisnih strani. Celoten korpus opisov še čaka na celovito in natančno obdelavo, a že pregled le nekaterih izmed teh kaže, da imamo opravka z zelo zanimivo stvarino, ki podaja veliko zanimivih podatkov in nazorno odslikava duh svojega časa s takrat živim izročilom.

Seznam vseh ohranjenih opisov, datum dokončanja opisa in število strani.

- Ambrus, 29. 8. 1822, 2 str.
- Bela Cerkev, 15. 7. 1821, 2 str.
- Borovnica, 10. 7. 1823, 2 str.
- Brusnice, 17. 7. 1821, 2 str.
- Cerklje ob Krki, 10. 7. 1821, 4 str.
- Črnomelj, 1821, 8 str.
- Dobovec, 23. 9. 1822, 5 str.
- Dobropolje-Videm, 31. 8. 1822, 8 str.
- Dole pri Litiji, 10. 9. 1822, 5 str.
- Dolenja vas, 9. 9. 1822, 3 str.
- Gore, 30. 7. 1823, 3 str.
- Gorenji Logatec, 6. 8. 1823, 6 str.
- Hinje, 5. 9. 1822, 7 str.
- Hotedršica, 21. 7. 1823, 3 str.
- Hotič, 18. 9. 1822, 4 str.
- Idrija, 26. 7. 1823, 5 str.

- Javorje pri Litiji, 24. 9. 1822, 4 str.
- Kočevje, 1. 9. 1822, 8 str.
- Kostanjevica, 19. 7. 1821, 7 str.
- Kranj – Šmartin, 30. 8. 1821, 7 str.
- Krško, 10. 7. 1821, 11. str.
- Leskovec pri Krškem, 10. 7. 1821, 14 str.
- Leskovica, 19. 8. 1821, 2 str.
- Loški Potok, 1. 9. 1822, 3 str.
- Mavčiče, 27. 8. 1821, 4 str.
- Mozelj, 3. 9. 1822, 3 str.
- Nova Oselica, julij 1821, 3 str.
- Ovsiše, 1821, 8 str.
- Planina pri Rakeku, 7. 8. 1823, 3 str.
- Podlipa, 5. 8. 1823, 4 str.
- Poljane nad Škofjo Loko, 18. 8. 1821, 11 str.
- Polšnik, 23. 9. 1822, 3 str.
- Prečna, 7. 7. 1821, 6 str.
- Preserje, 24. 6. 1823, 3 str.
- Preska, 20. 11. 1821, 7 str.
- Prežganje, 21. 9. 1822, 3 str.
- Radeče, 27. 7. 1821, 6 str.
- Raka, 24. 7. 1821, 8 str.
- Rakitna, 5. 8. 1823, 4 str.
- Ribnica, 28. 8. 1822, 11 str.
- Rovte, 9. 8. 1823, 2 str.
- Selca, 1. 8. 1821, 7 str.
- Sodražica, 1822, 15 str.
- Sora, 1. 9. 1821, 4 str.
- Sorica, 1. 9. 1821, 2 str.
- Spodnja Idrija, 8. 8. 1823, 2 str.
- Stara Cerkev, 30. 8. 1822, 12 str.
- Stara Loka, 31. 8. 1821, 17 str.
- Stara Oselica, 1. 8. 1821, 1 str.
- Stari trg pri Ložu, 6. 8. 1823, 6 str.
- Stopiče, 12. 7. 1821, 11 str.
- Struge, 30. 8. 1822, 1 str.
- Studenec, 27. 7. 1821, 4 str.
- Svibno, 22. 9. 1822, 5 str.
- Sv. Duh - Veliki Trn, 10. 7. 1821, 2 str.
- Sv. Gregor, 28. 8. 1822, 8 str.

- Šentjernej, 16. 7. 1821, 5 str.
- Šentjurij - Podkum, 13. 9. 1822, 4 str.
- Šentlambert, 18. 9. 1822, 3 str.
- Škocjan pri Novem mestu, 30. 7. 1821, 2 str.
- Škofja Loka, 19. 8. 1821, 11 str.
- Šmartno pri Litiji, 11. 9. 1822, 7 str.
- Št. Peter - Otočec, 20. 7. 1821, 7 str.
- Toplice, 6. 7. 1821, 9 str.
- Trata - Gorenja vas, 1. 8. 1821, 9 str.
- Vavta vas, 4. 7. 1821, 12 str.
- Velike Lašče, 10. 9. 1822, 7 str.
- Vojsko, 30. 7. 1823, 1 str.
- Vrh - Sveti Trije Kralji, 17. 8. 1821, 3 str.
- Vrhnika, 1823, 9 str.
- Zagorje ob Savi, 25. 9. 1822, 3 str.
- Zaplana, 23. 7. 1823, 3 str.
- Zavratac, 17. 9. 1821, 6 str.
- Žiri, 10. 8. 1821, 9 str.

Nekaj zanimivosti

Za lažjo predstavo slikovitosti in pestrosti opisov bomo navedli nekaj odgovorov/odsekov iz posameznih opisov za različne župnije oz. vikariate.

Opis krajine in klime v vikariatu Prečna: »Polovica vikariata, ki leži proti Novemu mestu, Št. Petru in Mirni Peči, uživa zmerno klimo in zdrav zrak. Druga polovica, ki leži proti župniji Šmihel in vikariatu Vavta vas, počiva sicer v prijetni dolini, toda je zaradi blatne in namočene struge počasi tekoče vode Prečna in mnogokratnega izlivanja, pogostokrat izpostavljena poplavam /.../ Od te zaostale vode se naredijo globeli in nastane smrdeč in slaboten zrak in tu in tam nastajajo močvirja in mlakuže, ki puhtijo in napolnijo zrak, da postane nezdrav. V vlažnih in deževnih letih je okolica Prečne zelo nezdrava in ljudje zelo radi zbolijo.«

Značaj ljudstva v Ribnici: »O njihovem značaju v glavnem ne morem reči nič dobrega, čeprav je veliko poštenih in miroljubnih prebivalcev. Izstopajoče poteze njihovega značaja so lahkomišelnost, hinavščina, preklinjanje, prepirljivost, nagnjenost h goljufiji in poželjivost. Nasprotno od tega pa so tudi zelo sposobni, delavni, obrtni in se jim ne more odreči talentov in bistrumnosti.«

Izvor imena Vavta vas: »Ne obstaja nobena listina, iz katere bi lahko razbrali starost te vasi. Pripisuje se ji domnevna visoka starost, to pomeni, da naj bi ta vas obstajala že v času turških vpadov. Ime Vavta vas dozdevno izhaja iz dvižnega mostu, ki se mu v slovanskem jeziku reče bavtara [Wautara]. Domneva

se, da naj bi v času turških vpadov nad vasjo stal takšen most, ki so ga lahko ob približevanju sovražnikov dvignili in jim preprečili prehod. Domneva temelji na tem, da so material na oni strani reke Krke zložili z rokami in v obliki pol-meseca dvignili zid, ki je zgrajen iz skal, malte in skupaj nakopičene zemlje in nakazuje okop, potem je tam blizu na vzpetini vas imenovana Gorenja Straža, ki spada v vikariat Prečna, in pomeni gornjo stražo. Ne obstojijo pa nikakršne listine, ki bi utemeljevale to domnevo.«

Zanimivi so številni zapisi takratnega ustnega izročila o nastanku imen krajev, gradnji cerkva itd. Za kraje župnije Toplice jih je takratni župnik p. Evzebij Pirc zapisal kar nekaj. Med ljudmi iz podružnice Uršna sela je tako takrat krožila zanimiva zgodba o nastanku imena kraja. V davnih časih naj bi uro hoda južno od vasi v jami živeli dve divji ženski. Vsako poletje sta, ne da bi naredili kakršnokoli škodo, prišli plet na njive. Za to nista dobili nikakršnega plačila, ampak le hrano, ki so jima jo ljudje poslali na polje. Nikoli nista stopili v vas, ampak sta vsak večer vedno odšli v svojo jamo. Ena izmed njiju se je imenovala Uršula in tako naj bi se bližnja jama kot vas imenovala po njej – Uršna sela in Uršna jama. Po izročilu naj bi okoli leta 1600 v Gorenjih Sušicah razsajala kuga in pomorila vse vaščane razen enega moža in žene in ta dva naj bi v zahvalo postavila cerkev sv. Roku – zavetniku zoper kužne bolezni. Nad vasjo Cerovec je ležala cerkev sv. Trojice, kjer naj bi nekdaj stali vinogradi, ki pa so jih zaradi peščenih tal opustili. Meniška vas s cerkvijo sv. Antona Padovanskega je bila takrat obkrožena z razpadajočim obzidjem v razmeroma velikem obsegu, zato je župnik Pirc domneval, da je vas dobila ime po templarjih, ki naj bi nekoč bivali za tem obzidjem, ali pa ker je pred letom 1671 ta vas skupaj s Suhorjem in Seliščem pripadala cistercijanski opatiji Kostanjevica.

Zelo malo jeotic o turških vpadih, več pa je tistih glede protestantizma. Vikar v Hotedršici je tako zapisal, da je imel nek kmet iz Ravnega pri sebi Dalmatinovo Biblijo. Župnik v Radečah je zapisal: »V času reformacije je le-ta vstopila tudi v te kraje. Po pisanju Valvazorja in podatkih iz ustnega izročila je v letu 1574 tu v neki letni hiši pridigal evangeličanski pridigar Janez Gočuverčič [Joannes Gotschuvartschitsch] in je bil še z dvema drugima pridigarjema, ki sta bila odgnana od nadvojvode kot deželnega kneza. Tukaj je bil tudi znameniti evangeličanski župnik Primož Trubar, ki je bil tudi pregnan. Istočasno je bil tudi nek meščan, ki si je drznil nasilno in javno napasti takratnega katoliškega vikarja, spoštovanega župnika imenovanega Daniel Slede, ko je le-ta na večer novega leta šel naokoli in s kadilnico in korokom kadil hiše.«

Opisi podajajo številne podatke o gradnjah cerkva, posebno vrednost imajo tisti, ki opisujejo gradnjo cerkva v drugi polovici osemnajstega in v začetku devetnajstega stoletja (npr. Prečna, Vavta vas, Hinje ...), ko je bilo izročilo o predhodnih cerkvah in gradnji novih še zelo živo. Podobno velja tudi za šolstvo,

ki se je na deželi formiralo prav v tistih desetletjih in imamo zapise o njegovem začetku (Toplice, Stari Trg pri Ložu, Žiri ...).

Posebno vrednost imajo opisi tistih župnij, katerih gradivo je bilo skozi zgodovino izgubljeno ali uničeno. Tak primer sta Mozelj in Hinje, kjer je bil župnijski arhiv uničen v drugi svetovni vojni. Opis vikariata Hinje bi lahko označili kot tipičen med sicer različnimi opisi, zato ga bomo tu posebej predstavili. Opis je preveden, besede v oglatem oklepaju [...] so transkripcija originalnega zapisa.

Topografski opis župnijskega vikariata Hinje¹⁴

Ta župnijski vikariat je na Dolenjskem v novomeškem okrožju, tri nemške milje zahodno od Novega mesta, visoko, na meji s kočevskim hribovjem, je zelo kamnit in skalnat, tako zelo, da skoraj v celotni župniji ni nobenega vrta, njive ali travnika, iz katerega ne bi štrleli kamni ali skale. V celoti je sestavljen iz hribov, gričev in sotesk brez enega samega potoka. Voda se izgublja med kamni in skalami, od tod izvira splošno pomanjkanje vode, tako da celotna okolica ne nosi po krivem ime Suha krajina.¹⁵ Zaradi tega morajo imeti župnijski prebivalci velike cisterne, v katere ob deževnem vremenu shranjujejo vodo na zalogo s prestrezanjem in zbiranjem preko strešnih cevi. Samo okoli župnijske cerkve pod hribom v južni smeri proti Kočevski je več stalnih vodnih izvirov in luž, ki prebivalcem in živini vedno zagotavljajo vodo, in sicer tako da od tam v sušnih letih zvozijo na tisoče vozov vode v sosednje vasi: Pleš, Prevole, Retje, Visejec, Sela, Vrh in Lopata. Tudi pod vznožjem griča, oddaljenega pol četrte ure severno od župnijske cerkve, so trije izviri, ki prinašajo zelo dobro, hladno in čisto vodo, vendar postanejo v sušnih časih zelo majhni.

Zaradi visoke lege in suhih tal je zrak čist, vendar precej oster. Tla tu sploh niso rodovitna, še posebno ne v tistih letih, ko dež zelo redko in borno namoči zemljo, saj je zemlja plitva in tanka in se poljščine okoli kamnov in skal hitro posušijo in ožgejo. Le tam, kjer je zemlja nekoliko debelejša, uspeva žito, posebno plodno pšenica in proso.

Meje. Župnijski vikariat meji proti vzhodu in severu v celoti na župnijo Žužemberk, proti zahodu na župnijski vikariat Ambrus in Struge, južno v celoti na Kočevsko in sicer na lokalijo Polom in župnijo Stari Log, ter jugovzhodno na velike knežje turjaške gozdove. Celotni vikariat se je izločil iz župnije Krka. Pred tem je bil krška podružnica sv. Kozma in Damijana. Splošno ljudsko izročilo zagotavlja, da sta bila takrat sv. Kozma in Damijan od tod odvezta in prenesena na Krko. To ustno izročilo potrjuje najstarejši tukaj najdeni župnijski

¹⁴ NŠAL 10, Hinje, Topographische Beschreibung des Pfarrvikariats Hynnach, 5. 9. 1822.

¹⁵ [./.../ dacher ein allgemeiner Mangel am Wasser, so dass die ganze Gegend nicht mit Unrecht den Nahmen: Düren Krain, slawisch: Suha Krajna hat.]

protokol¹⁶ iz leta 1677, ki ima na glavi sledeč napis: Krstni register podružnične cerkve sv. Kozma in Damijana v Hinjah leta 1677 pod prečastitim gospodom magistrom Jernejem Krašnjo, župnikom na Krki leta 1677 [Registerium Bap-tizandorum in filiali Ecclesia S. S. Cosmae et Damiani in Hynnach 1677 Sub Adm. Rdo. Dno. Magistro Bartholomaeo Chrashino parocho in Obergurg anno millessimo sexcentesimo septuagesimo septimo].

Včasih sta bili dve imeni, Hinje [Hynnach], kot lahko vidimo v zgoraj na-vedenem župnijskem protokolu, in Tabor [Thabor], ki izvira iz stare utrdbe, ki je stala okoli cerkve, in to ime se je še danes ohranilo med sosednjimi Kočevarji, ki še vedno rečejo, da gredo na Tabor, ne v Hinje. Od kod prihaja ime Hinje, se ne more reči z zanesljivostjo, kvečjemu lahko z analizo besede Hinje z verjetno-stjo in domnevanjem ugibamo. Gotovo je, da je bila ta okolica nekdanj zelo redko poseljena, večino so pokrivali obsežni gozdovi, ki so jih naseljevale divje živali, od tod je povsem možno, da se je prikazala kakšna hijena [Hienne] in od nje iz-vira ime, ali pa od bližnje dobrih štiri streljajev oddaljene vasi Hinje [Hynach].

Danes šteje 296 hiš, v katerih prebiva 2031 ljudi, ki so še zelo nekultivira-ni, moški poleti doma v glavnem nosijo lesene sandale, njihovi čebelji panji so iz lesenih klad, njihov način gradnje je zelo starega okusa in po večkratnem opazovanju so slej ko prej v glavnem kulturno drugačni, gorjani zaostajajo v glavnem vsaj za pol stoletja.

Njihova poglobitna gospodarska panoga so poljščine in močna trgovina z voli. Na Hrvaškem, Kočevskem in po celi Dolenjski kupujejo suhe vole, jih doma spitajo, ne da bi jih vodili na pašnike. Nato jih označijo in samo v tem vi-kariatu letno spitajo več kot 2.000 volov in jih nato največ odvedejo in prodajo v Trst. Ampak ravno ta trgovina in gospodarska dejavnost prinašata njihovo surovost in s tem povezane pregrehe: opravljanje in pijanstvo sta zelo prisotna, vendar so vseeno zelo pridni in darežljivi za župno cerkev, za katero se že nekaj let zelo veliko zavzemajo. Tam, kjer danes stoji župnijska cerkev, sta bili pred tem dve podirajoči se majhni cerkvi, imenovani gornja in spodnja cerkev, druga od druge ločeni 10 klafter. Gornja cerkev, severno na griču, je po prenosu sv. Kozma in Damijana na Krko, bila posvečena sv. Miklavžu. Bila je majhna, a bo-lje oskrbljena kot spodnja, ki je bila posvečena sv. Lenartu. V njo se je vstopilo precej nizko po štirih stopnicah, ni imela zvonika in zvonovi gornje cerkve so morali služiti tudi za njo. Sedaj ni najti nobenih sledov, kdaj naj bi zgradili obe cerkvi. Očividci so sicer pripovedovali, da so ob podiranju starega oltarja našli kamen, na katerem je bila letnica prejšnje cerkve. Pri gradnji sedanjega velikega oltarja so ga vzdali v oltarno mizo v luknjo v obliki škatle in do njega bi lahko prišli le, če bi porušili oltar.

¹⁶ Najstarejša matična knjiga je bila tako kot celoten župnijski arhiv uničena v času druge svetovne vojne.

Obe cerkvi skupaj z nekdanjim majhnim pokopališčem sta bili nekoč okrog in okrog obdani z visokim in močnim obzidjem, da je iz njega gledal le vrh zvonika gornje cerkve. Obzidje je kazalo na utrdbo proti Turkom ali na čas pravice močnejšega, po pripovedovanju še živelih očitvidcev, pa je imelo okno, ki je bilo znotraj široko, na zunaj pa široko le za pest. Po splošno znanem in pogostem ljudskem izročilu so imeli vsi premožni prebivalci župnije tu okoli ob zidu urejene žitne kašče, za primer turškega napada in sovražnega požiga njihovih domov, njihov živež pa v najboljši možni hrambi in varovanju. Po zanesljivem izročilu se ve, da je poprej v blizu cerkvi ležeči vasi Hinje izbruhnil strašan požar, ki je vas in cerkvi skupaj s kaščami spremenil v pepel. Ogenj naj bi divjal tako grozovito, da se je plamen po vetru zanesel v eno uro in četrto oddaljeno vas Lašče, ki leži v župniji Žužemberk, da so se vžgale skodle.

Drugo nesrečo je utrpela zgornja cerkev leta 1782. Potem ko je strela udarila v zvonik gornje cerkve, so skupaj stekli sosedje in reševali z velikimi mukami in naporu cerkev skupaj s cerkvenimi stvarmi v njej. Nekateri so podrli oltar in ga odnesli ven, drugi so narazen zmetali streho in vso polili z vodo, zvonik je gorel in v življenjski nevarnosti so rešili zvonove pred plamenečim ognjem, čeprav so se poškodovali, so bili še vedno uporabni. Potem ko so pogasili ogenj, so sosedje pod vodstvom takratnega župnika Martina Vernuša [Vernusch] iz hvaležnosti do Vsemogočnega ob zvonjenju zvonov in molitvi do polnoči ostali v cerkvi. To so pripovedovali ljudje, ki so bili poleg. Ta požar je dal oddaljenim župljanom priložnost, da bi cerkev zgradili bolj v središču župnije, saj je cerkev, tako kot danes, stala povsem na južni strani župnije, na njeni meji. Res je med njimi nastalo vrenje, nekateri so hoteli tukaj, drugi tako kot imajo župnijsko cerkev drugod, in bi bila njim bolj primerna. Ker se niso mogli zediniti, je potem mešana komisija s strani Novega mesta in Krke posredovala tako, da naj bo cerkev grajena tam, kjer je zadosti stalne vode in kjer je pri roki gradbeni material. Tisti, ki so hoteli drugače, so na koncu popustili, zbrali so se skupaj in do tal porušili obzidje in obe cerkvi. Ves zid je bil tako rekoč prekuhan in tramovi vžgani globoko v zid, in to še bolj potrjuje govorico o prvem požaru omenjenem zgoraj. Kmalu za tem so zgradili sedanjo cerkev, ki je bila že leta 1785 dokončana, prejšnjega župnijskega zavetnika sv. Miklavža so postavili v stranski oltar in izbrali Mater Božjo, Marijino oznanjenje za svojo župnijsko zavetnico.

Cerkev je velika, visoka in zelo svetla ter lahko sprejme 1.700 ljudi. Za zdaj je še malo okrašena, desni stranski oltar je sv. Nikolaj in levi Marija Magdalena, prižnica in v letu 1821 na novo kupljene orgle še niso vdelane. Zakristija je velika in skupaj z oratorijem vdelana na levi strani. Na zadnjem delu oz. na koncu ima dva drug na drugem ležeča kora. Ima štiri vhode, veliki glavni vhod pod zvonikom leži paralelno z zadnjo steno cerkve in oba skupaj dajeta lepo podobo. Dva stranska vhoda sta majhna in ozka in malo stran od glavnega vhoda, četrti je

skozi zakristijo. V majhnem, s strmo spuščajočo se streho oskrbljenem zvoniku sta dva neproporcionalna zvonova, od katerih je bil manjši ulit leta 1706, večji, težak 14 1/2 centov, pa leta 1810.

Okoli cerkve leži na lepi ravnini razmeroma veliko pokopališče, ki ima skoraj isti obseg kot obzidje. Dostop z vseh strani tako do treh vasi, ki ležijo ob cerkvi, kot tudi in še posebej do cerkve, ki od vseh župnijskih gričev leži na najvišjem, je zelo težak, le s kočevske strani se lahko sem pride z vozom. S pokopališča je najlepši razgled, saj lahko vidiš ne le celoten vikariat, ampak jugovzhodno Gorjance [Uskokon Gebirge], nadalje vzhodno štajersko hribovje nad Krškimi in Brežicami, vse severne hribe Dolenjske, od katerih se očem najbolj odpira Kum s cerkvijo sv. Neže, nato se severozahodno vidi veriga Alp pri Kamniku in višje na Gorenjsko, proti jugu pa večji del Kočevske.

Na dan sv. Marije Magdalene je tu vsako leto živinski trg in ravno tako patrocinijski, kar je povsem napačno, saj je sv. Marija Magdalena v stranskem oltarju in ni zavetnica cerkve. O pravem patrocinijskem danes ni mogoče reči nič posebnega, sosedje ga slavijo na praznik žegnanja vseh župnijskih cerkev, sicer pa veliko ljudi pride tudi na praznik Marijinega vnebovzeta in Marijinega oznanjenja, vendar se ne praznuje kot patrocinijski, pač pa naj bi se po pripovedovanju ob Marijinem vnebovzetju zbirali že včasih.

Patron župnijskega vikariata je kameralno gospostvo Stična. Materna cerkev ima pod seboj neposredno štiri vasi: Hrib, Hinje, Lazina in Pleš. 1. Hrib leži zahodno tik ob cerkvi, ima 9 hiš in 55 ljudi. 2. Hinje ležijo jugozahodno, štiri streljaje od tu, štejejo 33 hiš in 223 prebivalcev. 3. Lazina je oddaljena 200 klafter proti vzhodu pod gričem, ima 8 hiš in 60 duš. 4. Pleš leži severozahodno. Okoli četrte ure daleč, ima 9 hiš in 71 ljudi.

Poleg tega k župnijski cerkvi spada še osem podružnic in sicer:

1. Žvirče [Schwärze] ležijo 5/4 ure zahodno, imajo 50 hiš in 324 ljudi. Blizu vasi leži velika luža. Nekoč so se ob njej zbirale divje zveri, da bi pile, in lovci so imeli tu glavno postojanko v celotni okolici in so ob luži uplenili veliko zverin, zato se imenuje Žvirče, po zverinicah [Sverinzhe] in ne po črni [Schwärze], kot se piše sedaj, kar je verjetno kasnejšega kočevskega izvora.

Tu je vsako leto živinski trg na dan sv. Roka, nedeljo za tem pa žegnanjska nedelja, čeprav je v sredini vasi cerkev posvečena Janezu Krstniku in ne sv. Roku, ki je v stranskem oltarju. Vsako leto samo v tej vasi spitajo 500 volov.

2. Prevole ležijo zahodno in so oddaljene pol ure, imajo 27 hiš in 168 prebivalcev. Podružnična cerkev leži zunaj vasi na vzpetini in je posvečena sv. Križu in sv. Rozaliji.

3. Ratje so oddaljene pol ure severozahodno, štejejo 29 hiš in 214 duš, cerkev posvečena Materi Božji tolažnici stoji na sredini vasi na lepi legi, tu so hoteli imeti župnijsko cerkev.

4. Sela ležijo proti severu 3/4 ure od župnijske cerkve, imajo 15 hiš in 96 prebivalcev, k tej podružnici spada tudi vas Visejec, severozahodno od župnijske cerkve eno dobro uro daleč, šteje 25 hiš in 161 duš. Cerkev je sv. Jurij.

5. Vrh leži na precej visokem hribu, eno uro daleč proti severu, ima 13 hiš in 96 prebivalcev, cerkev je posvečena Francu Ksaveriju. Naprej proti severu je v soteski:

6. Gradenc 5/4 ure daleč, zavetnik podružnične cerkve je sv. Nikolaj. Vas sestavlja 26 hiš, kjer prebiva 167 ljudi. Dostop je zelo otežen, ob vasi je vinograd z istim imenom.

7. Velike Liplje so eno uro oddaljene proti vzhodu, imajo 13 hiš in 101 človeka, cerkev je posvečena sv. Martinu, škofu. Zraven spada še vas Male Lipje, četrta ure od podružnice proti severu, sestavljena iz 9 hiš, v katerih živi 81 ljudi. Pod imenovano podružnico spada tudi naselje Klopce, dve hiši in 16 duš.

8. Lopata leži slabe pol ure proti severu v kotlini, šteje 26 hiš in 188 prebivalcev, cerkev je posvečena sv. Neži.

Celotni vikariat torej vsebuje 296 hiš in 2031 duš.

Včasih je pripadal goriški škofiji in bil pod krškimi duhovniki, kakor je vidno iz najstarejše župnijske matične knjige leta 1677, od tega datuma do leta 1710 so prihajali različni duhovniki s Krke. Leta 1710 pa se najde prvi podpis Jožefa Avgušтина Skerpina, krajevnega vikarja, ki je tu deloval do leta 1718, od marca do maja istega leta Mihael Adamič [Adamizh], temu je sledil Jakob Jenčič [Jentschitsch] do leta 1747, od tega datuma do leta 1762 je bil Jožef Gladič [Gladich], od njega naprej Franc Presler, njegov naslednik leta 1770 je bil Jožef Collaueig, po njem je bil od leta 1779 do 1796 Martin Vernuš [Wernusch], od leta 1796 do leta 1799 Anton Bolha [Bolcha], leta 1799 je župni vikar v Hinjah postal sedanji gospod Andrej Klarič [Klaritsch].

Opomba. To, kar tu ni zapisano, po mnenju spodaj podpisane ne sodi v zgodovino.

Hinje, 5. september 1822,

Martin Demšar [Demschar], tukajšnji kaplan

Andrej Klarič [Klaritsch], župni vikar.

Sklep

Topografsko-zgodovinski opisi župnij, vikariatov in lokalij ljubljanske škofije, ki so nastali po naročilu škofa Gruberja, do sedaj niso pritegnili večje pozornosti zgodovinarjev. Zaradi Koblarjeve razdelitve teh opisov v novo zbirko, ki jo je formiral, ko je bil konec 19. stoletja škofijski arhivar, so bili ti spisi razdeljeni v različne fascikle fonda NŠAL 10, zaradi česar niso dajali videza, da gre za celoto. Opise sta pri svojem delu uporabljala tako Anton Koblar kot Franc Pokorn in gotovo tudi nekateri pisci, ki so pisali zgodovine župnij, a še bolj

pogosto so te opise spregledali. Do sedaj sta bila objavljena dva prevoda opisov, in sicer vikariata Vavta vas¹⁷ in Prečna.¹⁸ Ravno ta dva opisa, še posebej pa opis vikariata Prečna, kjer je napisana številka dopisa škofijskega ordinariata, sta me napeljala na misel, da pri opisih ne gre zgolj za slučajno strukturno podobnost dveh vikariatov iste dekanije, ampak za neko širšo zgodbo. Objavljen je bil tudi prevod opisa župnije Stara Loka, a gre pri njem za malce spremenjeno in obogateno različico. Starološki župnik Jernej Božič je namreč na podlagi opisa iz leta 1821 napisal še en spis, ki ga je leta 1824 pripravil za deželni muzej oz. kot je zapisal na hrbtni strani spisa: »National-Museao in Laibach.« Ta spis se sedaj nahaja v NŠAL, ŽA Stara Loka, razne knjige, šk. 5, Zanimivosti župnije 1824 (Ž 576), prevod pa je bil objavljen leta 2005 v *Kroniki župnije sv. Jurija Stara Loka*.¹⁹

Gruberjeva ideja o zbiranju podatkov za zgodovino župnij je med duhovnike vnesla zavest o pomembnosti arhivskega gradiva, ki je bila takrat še zelo slaba oz. je sploh ni bilo. Nekaj posameznikov je ob tem pričelo pisati tudi župnijske kronike, taki primeri so Sodražica, Vavta vas, na nek način Stara Loka, in tudi Ljubljana - sv. Peter, čeprav v tistih letih tam ni bilo vizitacije. Začetek kronike župnije Ljubljana - sv. Peter je sestavljen na podlagi zgoraj navedenih opornih točk, zanimivo pa je, da je ni sestavil kakšen od duhovnikov župnije, temveč Janez Nepomuk Murgel, ki je bil takrat škofijski blagajnik [bischöfliche Rentmeister].²⁰ Navedene kronike so tudi najstarejše kronike župnij ljubljanske škofije.

Gruberjevo prizadevanje za izdelavo teh opisov je sicer droben, a dragocen kamenček, ki dopolnjuje podobo škofa Gruberja v času njegovega delovanja v Ljubljani. Ta načrt še dodatno potrjuje dejstvo, da je imel smisel za zgodovino in da se je močno navezal na škofijo in njene ljudi ter si prizadeval za njen razvoj in slavo.²¹ Na podlagi tega ga lahko označimo tudi kot razumnika, ki je iz domoljubnih in domoznanstvenih nagibov pripadal začetnemu valu historizma, ki je v središče zgodovinskih raziskav postavilo kritiko pisanih virov, kar je posledično postopoma pripeljalo do sistematičnega zbiranja in vrednotenja arhivskega gradiva. V dopisu duhovnikom iz leta 1821 je bilo namreč izrecno navedeno, naj črpajo iz župnijskih spisov in le iz verodostojnega izročila ter naj popišejo vse zgodovinske napise na spomenikih. Ti opisi predstavljajo pomemben pisni vir za krajevno zgodovino in zgodovino župnij ljubljanske škofije in v tem oziru lahko le obžalujemo, da je Gruber tako kmalu zapustil svoje mesto v ljubljanski škofiji.

¹⁷ Prim. Opis vikariata Prečna iz leta 1821, v: *Straža, kraj topline, zelenja in modrine*, Straža 2014, str. 443–450.

¹⁸ Prim. Opis vikariata Vavta vas v letu 1821, v: *Straža, kraj topline, zelenja in modrine*, str. 487–496.

¹⁹ Prim. Jernej Božič, Memorabilia (od začetka do leta 1823), v: *Več kot tisoč let. Kronika župnije sv. Jurija Stara Loka*, Stara Loka, 2005, str. 45–70.

²⁰ NŠAL, ŽA Ljubljana - sv. Peter, razne knjige, šk. 17, kronika 1822–1929.

²¹ Prim. Dolinar, *Ljubljanski škofje*, str. 268, 270, 271.

VIRI IN LITERATURA

Arhivski viri

Nadškofijski arhiv Ljubljana (NŠAL)

NŠAL 4, Škofijski arhiv Ljubljana 4.

NŠAL 10, Škofijski arhiv Ljubljana – župnije.

NŠAL 572, Zapuščina Franc Pokorn.

NŠAL, ŽA Ljubljana - sv. Peter, župnijski arhiv Ljubljana - sv. Peter.

NŠAL, ŽA Stara Loka, župnijski arhiv Stara Loka.

Časopisni in drugi viri

Lokal und Personal-Stand, der Diözes von Laibach, Ljubljana, 1821.

Lokal und Personal-Stand, der Diözes von Laibach, Ljubljana, 1822.

Lokal und Personal-Stand, der Diözes von Laibach, Ljubljana, 1823.

Literatura

Božič, Jernej, *Memorabilia* (od začetka do leta 1823), prevedel: Angel Kralj, v: *Več kot tisoč let. Kronika župnija sv. Jurija Stara Loka* (ur. A. P. Floriančič), Salve, Stara Loka, 2005, str. 45–70.

Deschmann, Karl, *Führer durch das Krainische Landes-Museum Rudolphinum in Laibach*, Landes-Museum, Ljubljana 1888.

Dolinar, France M., *Ljubljanski škofje*, Družina, Ljubljana 2007.

Dolinar, France M., Nadškofijski arhivi v Ljubljani od Tomaža Hrena do Maksa Miklavčiča, v: *Arhivi* 11 (1988), št. 1–2, str. 39.

Opis vikariata Prečna iz leta 1821, prevedla: Julijana Visočnik in Blaž Otrin, v: *Straža, kraj topline, zelenja in modrine* (ur. Stane Granda), Občina Straža, Straža 2014, str. 443–450.

Opis vikariata Vavta vas v letu 1821, prevedel Blaž Otrin, v: *Straža, kraj topline, zelenja in modrine* (ur. Stane Granda), Občina Straža, Straža 2014, str. 487–496.

POVZETEK

V letih 1821–1823 so na pobudo ljubljanskega škofa Avgušтина Gruberja krajevni duhovniki na podlagi opornih točk ob škofovi vizitaciji napisali topografski in zgodovinski opis svoje župnije, vikariata oz. lokalije. Škof je želel priti do zgodovinskega opisa škofije, ki bi pripomogel k zgodovini dežele in bil v slavo škofiji. Tako je nastala serija štiriinsedemdesetih opisov dušnopastirskih postojank, ki se danes nahajajo v Nadškofijskem arhivu v Ljubljani v fondu NŠAL 10, znotraj gesel posameznih župnij. Ker so bili razvrščeni v različne fascikle, do sedaj niso bili razumljeni kot enoten projekt. Ti opisi predstavljajo dragocene zgodovinske podatke za zgodovino župnij ljubljanske škofije in hkrati krepijo podobo škofa Gruberja kot pastirja, ki je bil močno vpet v razvoj škofije oz. dežele, in razumnika z občutkom za zgodovino.

KLJUČNE BESEDE: Avguštin Gruber (1763–1835), vizitacije, župnija Hinje, zgodovina župnij

Summary

EFFORTS OF BISHOP AVGUŠTIN GRUBER FOR THE TOPOGRAPHIC AND HISTORICAL DESCRIPTION OF THE PARISHES IN THE LJUBLJANA DIOCESE

On the initiative of the Ljubljana bishop Avguštin Gruber, from 1821 to 1823 local priests were on the occasion of the bishop's visitation writing topographic and historical descriptions of the their parishes, vicarages, or filial churches on the basis of reference points. Thus the Bishop wanted to get a historical description of his diocese that would clarify the history of the land and praise the glory of the diocese. Therefore, a series of seventy-one descriptions of pastoral posts was created which is today kept at the Archdiocesan Archives in Ljubljana, in fond NŠAL 10, filed according to the names of individual parishes. Since they were classified under different folders, they have never been regarded as one project until today. These descriptions represent precious historical data for the history of the parishes of the Ljubljana Diocese and at the same time strengthen the image of Bishop Gruber as the shepherd who was deeply engaged in the development of the diocese and the land, and as an intellectual with a strong sense of history.

KEYWORDS: *Avguštin Gruber (1763–1835), visitations, Hinje parish, parish history*